

ENSEMBLEDAG op 15 mei 2004 in Het Stift te Weerselo

Tempo bepalen in de barok

Op deze dag zullen we ons bezighouden met de vraag hoe we een tempo van een stuk bepalen. Hoe snel is snel, wat doen we met stukken zonder tempoaanduiding en welke elementen spelen allemaal een rol. Het beste kunnen we dat al spelend ontdekken, en dat doen we met twee stukken: een driekorig werk van Gabrieli en een danssuite.

Voor het stuk van Gabrieli: iedere groep deelnemers vormt een instrumentaal koor. We gaan eerst maar eens spelen en kijken welke vragen er op ons pad komen. In de middag komen de groepen samen en dan wordt de San Marco geïmiteerd en gaan we in echte opstelling van drie koren werken.

Dus: allereerst gaan we terug naar de late renaissance en vroegbarok. We kijken naar hoe de instrumentale composities in elkaar steken en naar hoe in die tijd gedirigeerd werd.

De stukken bestaan uit meerdere delen, afwisselend snel en langzaam, die aan elkaar vast zitten. We moeten hier dus zoeken naar een basistempo waar we alle delen aan kunnen relateren. Pas later in de barok worden de delen van elkaar gescheiden; toch moeten we dan in een baroksonate nog lange tijd zoeken naar een (tempo)verband tussen de verschillende delen.

Ook in die tijd al beschrijven theoretici hoe je aan die basisslag kunt komen.

Er bestaat dan nog geen metronoom, maar wat wel als hulp gebruikt werd, is de polsslag. Die is niet bij iedereen gelijk, maar er is wel een gemiddelde waarde aan te ontlenen. Ook komen we termen als 'een rustig wandeltempo' tegen. Sommige theoretici willen preciezer aanduidingen en geven aan dat 'een volwassen man zoveel passen in een uur loopt en dan zoveel mijl aflegt' Een hele rekenarij, maar uiteindelijk kun je er een metronoomcijfer aan ontlenen.

Zo moeilijk gaan we deze dag niet doen.

Aan de hand van het driekorig werk gaan we kijken welke de kleinste notenwaarde is, hoe je het stuk zou kunnen dirigeren (met de 'oude' slag) en natuurlijk spelen.

Heeft het stuk tempoaanduidingen en zo ja welke? Betekent dit bijvoorbeeld bij allegro dat ook als er nu al reeds snellere noten geschreven staan, dat we toch ook de slag moeten versnellen of is het genoeg om in dezelfde slag gewoon die snellere noten te spelen?

Een andere invalshoek is die van de dans. Er zijn diverse beschrijvingen van de karakters van verschillende dansen, en, nog veel belangrijker, er zijn choreografische aantekeningen van welke danspassen er gemaakt moesten worden, welke kleding en schoenen de dansers droegen enz. Als we al deze zaken combineren kunnen we daaruit ook tempi afleiden.

Als tweede stuk kiezen we dan ook voor een suite, en instrumentaal werk dat bestaat uit verschillende dansen. Iedere groep zal een of twee dansen voor zijn rekening nemen en instuderen, in de middag vormen we dan gezamenlijk de suite.

Kort samengevat:

belangrijk element van tempobepaling is onze eigen polsslag

we moeten steeds zoeken naar een basistempo, waaraan we andere tempi kunnen ontlenen.

Dansen hebben een bepaald karakter en daarmee ook een bepaald tempo

Per land en streek zijn er verschillen, zowel in dansvormen als in temperament.

Dagindeling

09.15 – 09.30 u	aanreizen deelnemers en ontvangst in het Stiftskerkje
09.30 – 10.00 u	welkom en indelen deelnemers in drie groepen en aanwijzen desbetreffende locaties
10.00 – 12.00 u	morgensessie
12.00 – 13.00 u	lunchpauze
13.00 – 13.30 u	lunchconcert door het Ensemble
13.45 – 15.45 u	middagsessie
16.00 – 16.45 u	gezamenlijk musiceren in de kerkruijme als resultaat van de voorbereiding in de groepen
17.00 uur	afsluiting van de ensembledag